

VADZU DEJA (DVIEĻU DANCIS)

Dace Nasteviča. "Suitu novada mantojums. Suitu danči" Rīga, 2018. (45.-49.lpp.)

Šo deju pieskaita pie tipiski vāciskā repertuāra, lai gan paši vācieši atzīst to par patapinātu no kāda portugāļu marša.

Šis dancis sastopams arī Jūlija Sproģa materiālos. Deja *Herr Schmidt* Napoleona laikā cēlusies no portugāliešu karaspēka marša.

Lūk, kādā no gadsimta sākuma publicējumiem – 1925. gadā Leipcigā izdotā Ludviga Erka (*Ludwig Erk*) un Franča Magnusa Bēmes (*Franz Magnus Böhme*) sastādītā krājuma *Deutscher Liederhort* otrajā daļā (Böhme 1925:782, nr. 1033) – *Herr Schmidt!*, Tanzlied in Gaschen uns 1820 entstanden. Galopp-Walzer:

Maksis Goldins piemin šai dejai nosaukumu Šmickus, kas "droši vien radies no teksta pirmās rindas: "*Herr Schimdt, Herr Schmidt, der nimmt die Jule mit*" (Goldins 1967: 102).

Viskodolīgāko šīs dejas darbības aprakstu devis Pēteris Korāts, 1926. gadā arī nospēlējot to Melngailim: "Pirmo pusi dancojot, turas divielī pie vadža, otrā pusē lēkā apkārt kā polkā" (Melngailis 1951, nr. 1339, Melngailis 1949, nr. 314 un nr. 191).

Elza Siliņa par šo deju rakstīja: "Pa vienam dejo *Vadžu danci*. Te iesāk viens vai vairāki

puiši, katrs ar abām rokām turoties pie divieļa vai virves gala, kas pakārts vadzī. Solists lec lēniem maiņu soļiem. Pēc tam dejojājs palaiž divieli vaļā un polkas soļiem riņķo apkārt telpai līdz vadzim, atkal veikli satver divieli un sāk minētās darbības no jauna. Reizēm polku dejo pa diviem. Dejojājiem te jāparāda izveicība, jācenšas jo ātrāk atgriezties pie sava vadža" (Siliņa 1982:84).

Pastāv arī nostāsts, ka šo deju iesākuši dejojot puiši, kas vijuši virves pie sienā iestiprinātiem vadžiem. Tāpēc gribētos apšaubīt Ernesta Spīča doto dejas "tulkojumu" *Ziemas grāmatā*: "Kad vakarēšanā nav muzikanta, bet puišiem gribas brammēties un izrādīt savu varēšanu, tie lec vadža danci. Vajadzīgs vadzis griestos un stipra aukla. Tās vidū apmet ap vadzi, bet galus tur stingri rokās. Tā turoties var rakstā lēkāt uz vienas kājas, uz otras kājas, kājas krustojot" (Spīčs 1991: 72). It kā par pilnīgi citu deju šeit tiek runāts.

Pēc nostāstiem šī deja izveidojusies, puisiem vijot auklas, kuru sākuma gals bija piestiprināts pie vadža sienā. Griestos nedzina vadzi – tas, šķiet, būs domāts gredzens, kurā, sākoties aušanai, iestiprināja lielās tītavas.

Latviešu tautas deju krājumos *Vadžu deja* dota Jēkaba Stumbris pierakstā, ko tas veicis

Alsungā. Viņš pats to publicēja krājuma *Dejosim latviski* 2. daļā (Stumbris 1940:16):

“Nostāšanās. Nostājas atsevišķs dejojājs pie dvieļa, kurš pakārts uz vadža. Dejojāju

skaits neierobežots.

Darbība.

I. 1. t. – Rokās turot dvieļi, izklupiens ar labo kāju.

2. t. – Izklupiens ar kreiso.

3.-4. t. – Trīs pārmaiņus strauji izklupieni.

5. t. – Tāpat kā 1. t.

6. t. – Tāpat kā 2. t.

7.-8. t. – Tāpat kā 3.-4. t.

II. 9.-16. t. – Saķeras pa diviem, pat var kungs ar kungu vai dāma ar dāmu, un dejo apaļo polku.”

Grāmatā 88 latviešu tautas dejas un apdares publicētais variants:

“Pierakstījis J. Stumbris Alsungā. Dejojāju skaits neierobežots. Dejā var piedalīties arī

meitas. Vadžu deju var dejojot vai nu puisi vien, vai meitas vien, vai arī jauktā sastāvā. Var

dejojot arī viens dejojājs.

Sākuma stāvoklis. Dejojāji pa vienam nostājas katrs pie sava dvieļa, kas pakārts vadzī

aiz abiem galiem. Dejojājs saņem dvieļa vidu abām rokām un paceļ galvas augstumā.

1) Pārmaiņus soļi (I/8 t.)

1.t. – Turot dvieļi rokās, dejojājs izpilda lēno pārmaiņus soli (labā kāja uz priekšu); ķermeņa svars uz abām kājām.

2.t. – Pārmaiņus solis (kreisā kāja uz priekšu).

3. un 4. t. – Trīs ātrie pārmaiņu soļi (L, K, L kāja uz priekšu).*

5. – 8.t. – Atkārtoti 1. – 4.t. darbību, sākot ar kreiso kāju.

2) Apaļā polka (II/8 t.)

1. – 8.t. – Dejojāji atstāj dvieļus uz vadžiem un dejo apaļo polku. Var dejojot puisis ar puisi, meita ar meitu vai puisis ar meitu, vai pa vienam. Pēdējās divās taktīs dejojāji pārtrauc apaļo polku un katrs polkas soļiem steidzas pie kāda dvieļa un atkārtoti deju.” (Bāliņš 1973: 146)

Atkārtojot deju, apaļajā polkā pāra puisis un meita var mainīties.

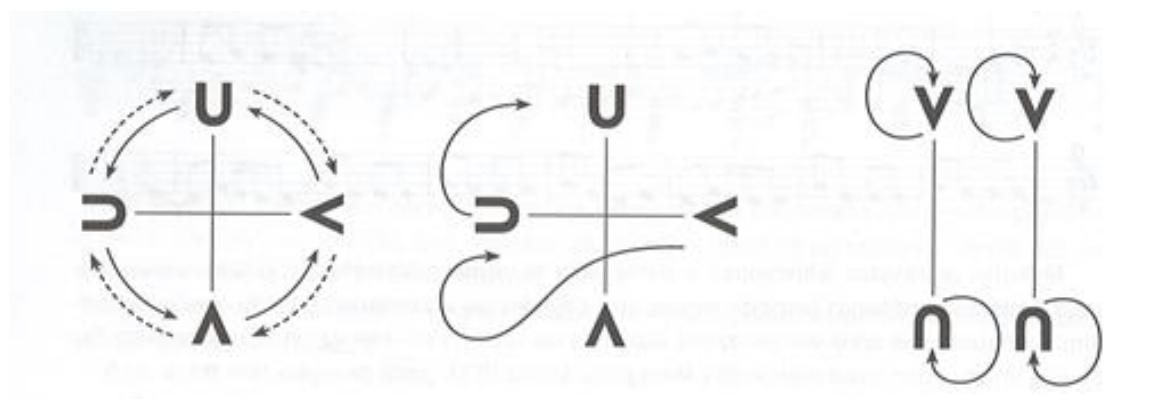
Gan Henķis, gan Porķis šo deju nosauc par *Dvieļu danci*. Par šo sakarību jau rakstīju, runājot par dejām kāzu izdarību laikā. Ingrīda Saulīte, gatavojot jaunu

Latviešu tautas deju krājumu, atradusi Jēkaba Stumbra arhīvā vēl vienu šīs dejas pierakstu no Alsungas. Ja *Dvieļu deju* izpildīja tāpat kādā saietā, tad nav saprotama puišu izgreznošanās ar dvieli pār plecu, bet ja kāzās, tad tikai pēc mičošanas un pūra dalīšanas, kur jau kā rituāla darbība ietilpst “apdvieļošana”, t. i. galveno darbojošos vīriešu kārtas personu apveltīšana ar galos sašūtiem dvieļiem kurus pārlīka krustim pār abiem pleciem. Dvieļu galos vēl piesēja rakstainus cimdus. Lūk, dejas apraksts (*Saulīte 1993: 121*):

“Dejai divas daļas – 4 gājieni. Taktsmērs – 2/4. Dejā izmantoti lēcieni, mainot kājas, un

polkas solis.

* Deju aprakstu terminoloģija mainās. Šodien teiktu – lēcieni, kura laikā izliek K kāju priekšā.

Divi pāri nostājas ar seju viens pret otru, pārliek dvieļus krustim un saņem tā, lai katrā

galā dvielis vēl brīvi nokarātos. Dvieli tur L rokā krūšu augstumā. Meitām ap pleciem

sagša, galvā lakatiņš. Puišiem dvielis pārlīkts pār L plecu un kreisā padusē sasiets.

1. daļa.

1. gājiens (I/ 8 t.)

1.–2.t. – 2 lēcieni, mainot kājas (1.t. uz priekšu KL, 2.t. – KK).

3.–4.t. – 3 lēcieni, mainot kājas (LKL kājas).

5.–8.t. – atkārtoti 1.–4.t. darbības, izliekot uz priekšu vispirms K kāju.

2. gājiens (II/8 t.)

1.–4.t. – dvieļus paceļ virs galvas, tur tos stingri nostieptus un dejo 4 polkas soļus DCV.

5.–8.t. – ar 4 polkas soļiem, virzoties pret DC, atgriežas savās vietās. Gājiena beigās

viens no puišiem izdejo zem paceltajiem dvieļiem, pāri nostājas blakus.

2. daļa.

3. gājiens (I/8 t.)

1.–8.t. – dvieļus paceļ augšā un dejoj 4 polkas soļiem griežas zem paceltajiem dvieļiem pa labi.

5. – 8.t. – deļotāji 4 polkas soļiem zem paceltajiem dvieļiem griežas pa kreisi. Gājiena

beigās puisis izdejo zem paceltajiem dvieļiem atpakaļ uz savu sākuma vietu.”

Mūzika, protams, viena un tā pati.

Dvieļu dancis ir suitu novada kāzenieku deķa, un, kā tas redzams filmā *Dzimtene sauc*, pārinieki deļodami turas pie viena dvieļa, tādēļ tādš nosaukums (Muktupāvels 2009: 59).

Pēteris Korāts, 1926. gadā arī nospēlējot to Melngailim (Melngailis 1951: 137, nr. 1339, Melngailis 1949, nr. 314 un nr. 191):

Melodiju pierakstos ielūkojoties – pirmā daļa ar visminimālākajām atšķirībām visiem kopēja. Lielākās variēšanas iespējas devusi ātrā daļa, ko jau atzīmēju arī pie citu danču melodijām. Šajā gadījumā atkal var salīdzināt skolotāja un skolnieka – Heņķa un Poriķa spēlēto. No Heņķa *Vadžu danci* atkal pierakstījis Melngailis, šoreiz 1933. gadā (Melngailis 1951: 157, nr. 1377):

Her Šmit, her Šmit, nim doch die Ju-le mit
der nimit

Heņķis, koklējot šo mēldiņu, dziedājis līdz gandrīz tos pašus vārdus, ar kādiem sastapāties jau vācu izdevumā. Bet ir arī vairāki latviski vārdi varianti:

Ak žīds, ak žīds, kam pulka naudas līdz...
Ak žīds, ak žīds, ko dosi meitām līdz...
Ak tēvs, ak tēvs, ko dosi meitām līdz... utt.

Jānis Poriķis Dvieļu danci Andrejam Krūmiņam koklēķa 1948. gadā. Temps straujš – metronoms norādīts =100 (LFK [1824] 133):

Vai ievērojāt metronoma norādi iepriekšējā piemērā? Bet pēc Makša Goldina novērojuma iznāk tā: “Temps nav norādīts, bet, spriežot pēc mūzikas rakstura un faktūras, *Vadža dancis* atskaņojams lēnāk nekā *Diždancis*” (Goldins 1967: 42).

Danča variantu publicējis arī Valdis Muktupāvels – jau ar paskaidrojumiem topošajiem koklētājiem (Muktupāvels 2009: 59–60).